

УДК 130.1

Куда Павло

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СПІВВІДНОШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА СУСПІЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Звертається увага на основні аспекти кризи ідентичності в умовах сучасного світу. Визначаються два ключових чинники кризи ідентичності: економічні процеси, а також інертне лінійне традиційне християнське уявлення про безсмертя душі.

Ключові слова: ідентичність, криза ідентичності, ілюзія індивідуалізму.

Kuda P. Identity as relationship of individual and social consciousness

The Autor pays attention to the main aspects of crisis of identity in the context of modern world. He defines two key factors of this crisis of identity: economic processes and an inert linear traditional Christian idea of the immortality of the soul.

Key words: identity, crisis of identity, illusion of the individualism.

Куда П. Идентичность как соотношение индивидуального и общественного самосознания

Обращается внимание на основные аспекты кризиса идентичности в условиях современного мира. Определяется два ключевых фактора кризиса идентичности: экономические процессы, а также инертное линейное традиционное христианское представление о бессмертии души.

Ключевые слова: идентичность, кризис идентичности, иллюзия индивидуализма.

Сучасна криза ідентичності є суб'єктивним проявом процесу кризи так званого «постіндустріального інформаційного суспільства». Паралельні процеси атомізації та масовізації безпосередньо пов'язані з функціонуванням світової ринкової економіки, остаточно руйнують традиційні міжособистісні зв'язки, висуваючи на їхнє місце формалізовані відносини.

Ідентичність принципово виражає тотожність суб'єкта не стільки з самим собою (індивідуальна самосвідомість), що є абстрактно-тавтологічним, а його тотожність з певною спільнотою (суспільна самосвідомість), що власне і перетворює індивіда на особистість як соціальну якість людини з глибоким відчуттям соціальної приналежності, співпричетності.

Ілюзія індивідуалізму («Его») породжується складною взаємодією біологічної природи людини («Воно») та соціального середовища («Супер-Его»). Однак марксистське тлумачення природи особистості є значно глибшим за психоаналітичне: під категорію «Воно» підпадає все те, що не освоєно суб'єктом і виступає для нього як «чуже», «чужорідне», включаючи власні біологічні інстинкти та соціальні норми. Супер-Его ж виступає як вже засвоєні, інтеріоризовані соціальне середовище та власна біологічна природа, як внутрішнє соціальне середовище особистості, яке однак не тотожне з «Я», а тому складає ідеал, мету, проєкт життєдіяльності для останнього. Власне людське «Я», або індивідуальна самосвідомість, існує як тонка межа між зовнішнім середовищем («Воно») та внутрішнім середовищем («Супер-Его») особистості. Криза ідентичності є процесом розщеплення «Я» між останніми, що і породжує відчуття відчуження.

Двома ключовими чинниками кризи ідентичності є, як вже було вказано вище, економічні процеси, а також інертне лінійне традиційне християнське уявлення про безсмертя душі. Більш адекватним, на нашу думку, є давньосхідні циклічні уявлення про переселення душ (як виховання, духовна наступність), що руйнують концепцію замкнутого та незмінного «Я». Такий підхід дає можливість осмислення стадіальності розвитку особистості. Тут ми маємо аналогію зовнішньої зміни соціально-економічних формацій та внутрішній процес переходу від однієї «духовної формації» до іншої (еволюція суспільної самосвідомості), від одного етапу розвитку особистості до іншого (розвиток індивідуальної самосвідомості). Гострота сучасної проблеми ідентичності, ймовірно, є результатом збігу вищезазначених переходів, хоча недостатня розробленість проблеми етапів духовного становлення особистості перешкоджає однозначному вирішенню цього питання.

Сучасне пов'язування ідентифікації з розповіданням історій та константування «смерті автора» є своєрідним відродженням

міфологічного механізму соціальної наступності. Міф є анонімною історією про архетипові події. Будучи першою формою суспільної свідомості, він ніколи не зникав остаточно, а лише поступово витіснявся Логосом як яскравим проявом індивідуальної свідомості. Криза раціоналізму породила зворотний, досить суперечливий процес, що безпосередньо пов'язаний з кризою ідентичності, яка має зовнішній (проблематика відчуження та експлуатації у марксизмі) та внутрішній (психоаналітична проблематика) аспекти. Тому не дивно, що саме марксизм та фрейдизм стали досить популярними вченнями у XIX-XX ст.

Однак якщо фрейдизм та інші філософські напрями, які виходять з індивідуальної свідомості, є паліативними засобами вирішення проблеми ідентичності (як власне і проблеми свідомості в цілому), то марксистська парадигма у своєму не догматичному варіанті дає фундамент для широких узагальнень та конкретних рішень у сфері вирішення питання взаємодії індивідуальної свідомості з соціальним середовищем у цілому та суспільною свідомістю зокрема, якщо розглядати останню не абстрактно, як сукупність ідей тощо, а конкретно і діалектично – як рефлексивну самосвідомість.